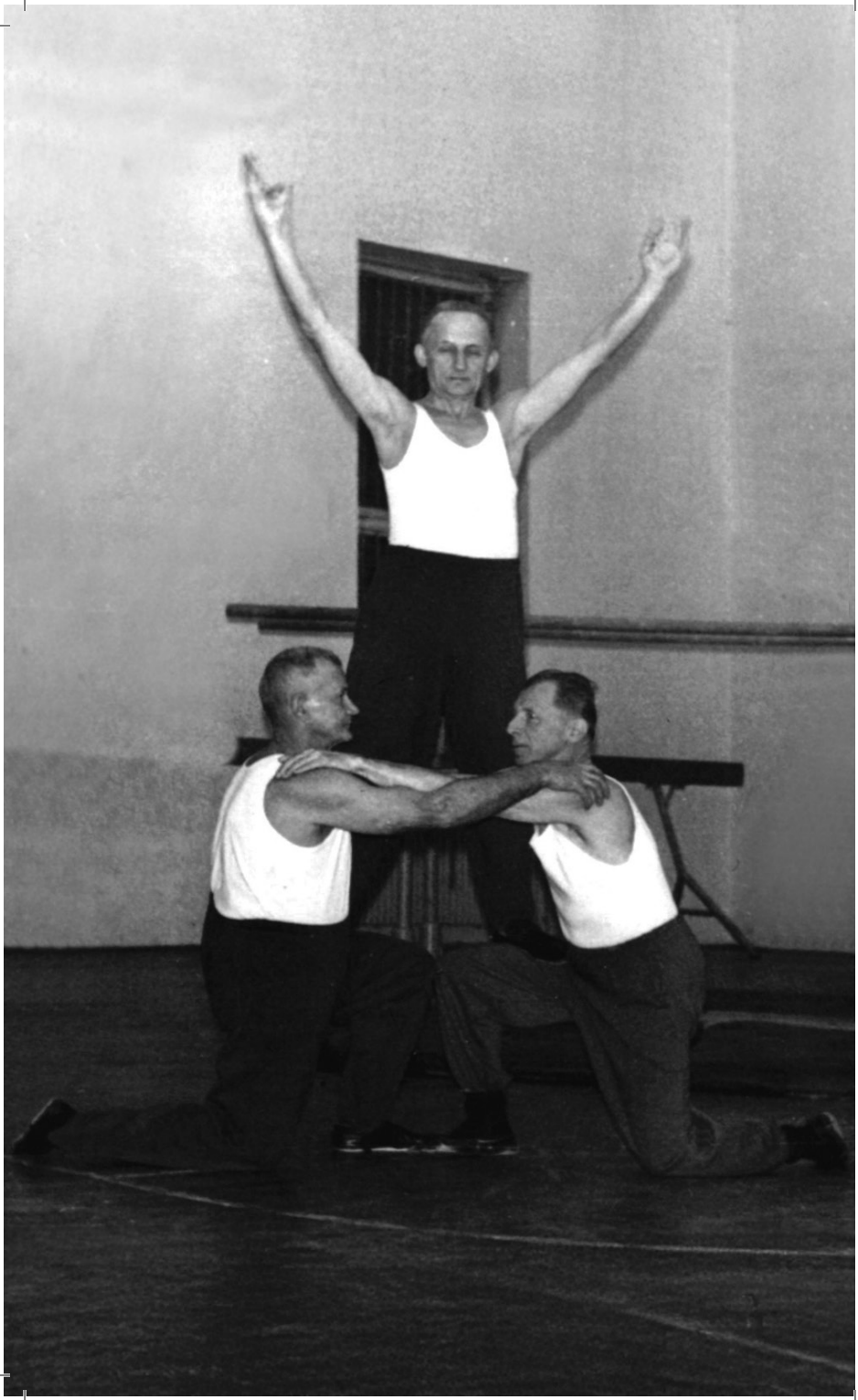


Jernej Hozjan

Jernej Hozjan je univerzitetni diplomirani zgodovinar in muzealec, zaposlen kot kustos v Muzeju usnjarstva na Slovenskem v Šoštanju, podružnici Muzeja Velenje. Po osnovno- in srednješolskem izobraževanju v Šaleški dolini je vpisal študij zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru in študij zaključil leta 2011. Leta 2013 je opravil strokovni izpit na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije in pridobil naziv kustos dokumentalist. Kot zgodovinar se ukvarja pretežno z raziskovanjem lokalne in industrijske zgodovine, je avtor več razstav na temo usnjarske dediščine ter domoznanstva v Šoštanju, pisec posamičnih prispevkov iz lokalne zgodovine Šaleške doline ter urednik več publikacij na temo usnjarstva.

SOKOLI V ŠOŠTANJU

Uvod

Šaleška dolina je od konca 19. stoletja postajala vse pomembnejše industrijsko območje. Z vzponom usnjarne in bližnjega premogovnika v Velenju sta pomen začela pridobivati oba trga v dolini. Šoštanj je 28. junija 1911 postal mesto. V prvi polovici 20. stoletja je bila tu zelo živahna tudi društvena dejavnost. Med številnimi društvi so od konca 19. stoletja v dolini delovali tudi Sokoli. Sokolska društva so bila telovadna društva, ki so nastala kot odgovor na nacionalistične telovadne organizacije nemških športnih društev, »turnvereinov«. Po češkem vzoru so nastajala po vseh slovanskih deželah habsburške monarhije, vključno z našimi kraji. Ob telovadbi je bila ena

njihovih glavnih nalog narodno-politično delovanje in s svojimi številnimi odseki, od gledaliških do glasbenih, v okviru Sokolov so delovali tudi pevski zbori, tamburaške skupine, pihalne godbe, čitalnice itd., so nudila oporo tedaj še enotnemu vseslovenskemu narodnemu gibanju. Kasneje so Sokoli po češkem zgledu in pod vplivom Narodno napredne stranke postali najmočnejša nepolitična liberalna organizacija, kar je pripeljalo leta 1906 do ustanavljanja katoliških telovadnih organizacij, t. i. Orlov.[1] Delovanje društev se je nadaljevalo tudi po prvi svetovni vojni, tedaj sicer v okviru nove države; slovenska društva so se skupaj s hrvaškimi in srbskimi društvi povezala v t. i. Jugoslovansko sokolsko zvezo oziroma Sokole Kraljevine Jugoslavije, pri čemer je v ospredje stopala vsejugoslovanska ideja. Društva, znana po svojih zletih, ki so bili po taborskem gibanju še ena oblika množičnih narodnih manifestacij, so kljub vedno večji centralizaciji delovala do začetka druge svetovne vojne. Sokoli so nastopili tudi kot ena od ustanovnih skupin OF slovenskega naroda. Po vojni so jih nadomestila telovadna društva TVD Partizana. Ustanovni občni zbor šoštanjskega Sokola je potekal 24. maja 1908 v prostorih hotela Avstrija, že pred tem je bila leta 1898 v Šoštanju osnovana šoštanjska podružnica Savinjskega Sokola. Društvo je pridobilo tudi svoj Sokolski dom. Slavnostno odprtje je potekalo maja 1925, medtem ko sta že decembra leta 1924 bila »odprta« telovadnica in na silvestrovo še gledališki oder s skoraj 100 sedeži. Šoštanjsko sokolsko društvo je s svojim delovanjem in postavitvijo svojega društvenega doma predstavljalo jedro tako kulturnega kot narodno-političnega delovanja v kraju.[2]

---

1 [Sedemdeset] 70 let: Delavsko prosvetno društvo Svoboda Šoštanj (70 let DPD Šoštanj), str.11–12 in 30; Orožen, Zgodovina celjskega sokola, str. 30; Kljajič, Spomini na preteklo dobo, str. 30; Poročilo telovadnega društva »Celjski Sokol« za l. 1890, 1891, 1892; Vošnjak. Spomini, passim.

2 Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971); Vabilo na proslavo ob ustanovitvi Šaleškega Sokola, 1898; Domovina, letnik VIII, št. 29, 1898; Orožen, Zgodovina celjskega sokola, str. 8; Kljajič, Spomini na preteklo dobo, str. 78.

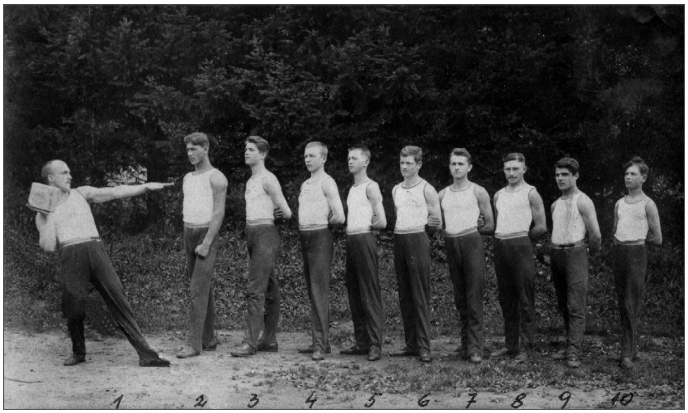


Logotip šoštanjskega Sokola.

Začetki sokolskega gibanja v Stari Avstriji

Prve priprave za ustanovitev šoštanjskega Sokola so potekale leta 1907, ko je bil ustanovljen iniciativni odbor na čelu z notarjev Vinkom Kolškom. Ostali člani tega odbora so bili še: Ivan Vošnjak, dr. Fran Mayer, Franc Rajšter, Jakob Volk, Franc Štor, Ivan Lukman, Ivan Koropec in Bohuslav Pajger. Pripravili so vse potrebno gradivo za ustanovitev novega društva. Leto kasneje je bil šoštanjski Sokol tudi uradno ustanovljen in registriran. Na ustanovnem občnem zboru je bil za prvega starosto izvoljen Vinko Kolšek in za načelnika Tone Majerhold. V tem letu so se že začele tudi prve dejavnosti. Člani telovadci so julija 1908 tako izvedli svoj prvi javni nastop pri Basistu v Družmirju, kjer je potekala prva javna prireditev in igra z naslovom Brat Sokol. Nastopili so s prostimi vajami in z metanjem kamna z ramena. Telovadci, ki so nastopili na tem prvem javnem nastopu, so bili: Tone Majerhold, Karel Brišnik, Zdravko France, Tone France, Lojze France, Karl Ocvirk in Karl Sedminek. Kasneje so se jim pridružili še: Bohuslav Pajger, Franjo Perovec, Zdravko Kovač, Jože Jakop, Miško Dvornik, Ivan Emeršič in še nekateri drugi. Leta 1910 je bil že ustanovljen mladinski oddelek – deca, ki ga je vodil načelnik, učitelj Ivan Lukman. Prvi člani so bili: Slavko Trobej, Jože Trobej, Fortunat Turk, Ivan Šumljak, Miloš Volk in še nekateri drugi. Prvi javni nastop je imel novoustanovljeni oddelek na trgu v Mozirju. Učitelji takrat niso smeli biti oblečeni v sokolski kroj v Šoštanju, zato se je načelnik Ivan Lukman

preoblekel šele na vrhu gorenjskega klanca. V Mozirju so člani nastopali s prostimi vajami, ki so bile določene za Vsesokolski zlet v Pragi leta 1912, medtem ko so mladinci – deca – nastopali z vajami s kratko palico.[3]



Člani šoštanjskega Sokola, 1911 (Arhiv Muzeja Velenje, F 11631).



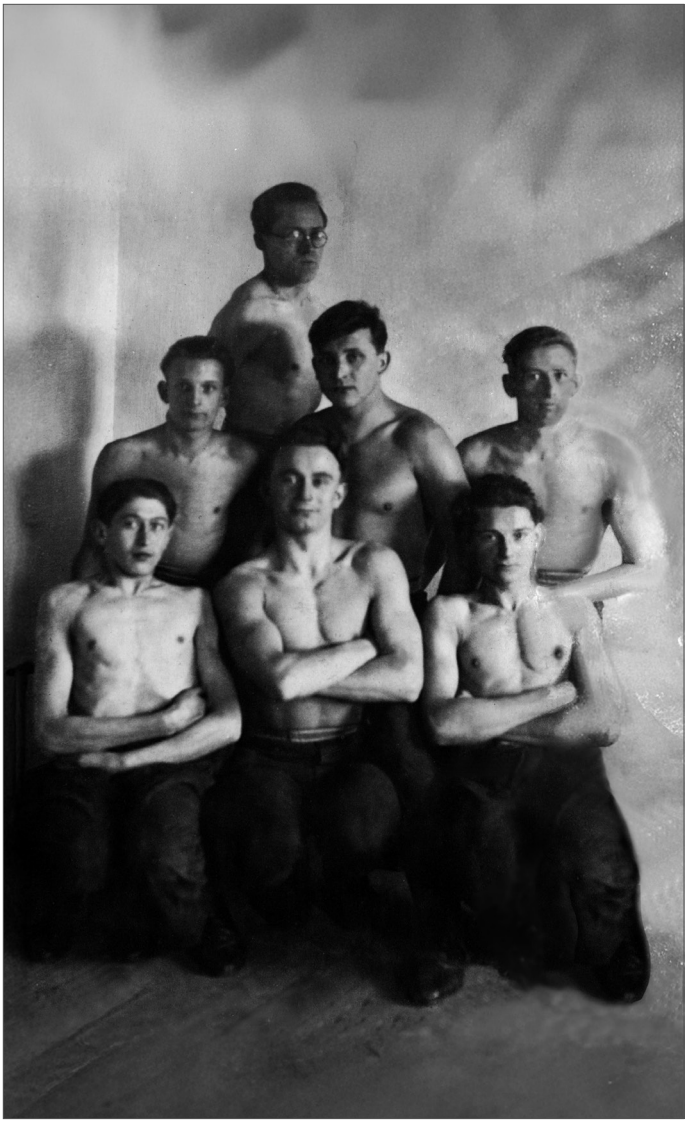
Članice in načelnik Jože Čobal v sredini, 1914 (Arhiv Muzeja Velenje, F 406).

[3] Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971); Nova doba, l. II, št. 45, 1908.

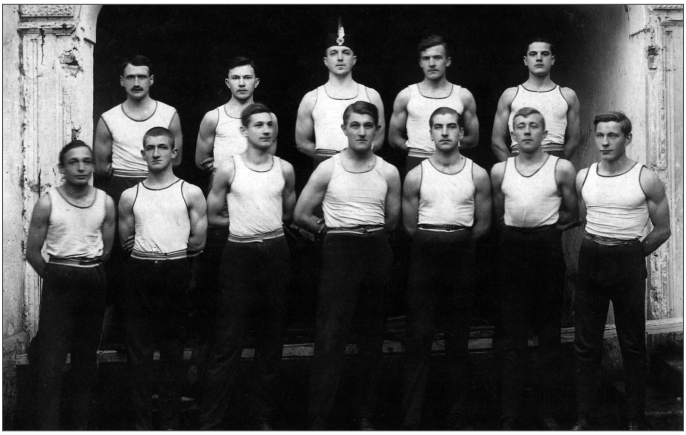
Leta 1910 so tako člani kot mladinci – deca, sodelovali še na nekaterih javnih nastopih v Žalcu, Celju in še v nekaterih drugih krajih. Ob ustanovitvi je bilo nabavljeno tudi telovadno orodje, in sicer: kratke palice, skupinske lestvice, provizorični krogi, drog in lesena bradlja, medtem ko jim je Sokolsko društvo Celje podarilo še enega konja in malo bradljo. V prihodnjih letih so dodatno nabavili orodje še iz Češke: konja z ročaji, bradljo, drog in kozliča. Na VI. Vsesokolskem zletu v Pragi leta 1912 so v prostih vajah nastopali naslednji člani šoštanjskega Sokola: Tone Kurnik, Zdravko France, Bohuslav Pajger, Franjo Perovec, Viktor Pilih, Karl Brišnik, Tone France in Miško Dvornik. Na tem zletu so nosili svoje sokolske kroje in telovadna oblačila. Tudi stroške so nosili udeleženci sami, medtem ko je društvo plačalo samo manjši del stroškov. Leta 1912 je bil formiran ženski oddelek – članice. Prva načelnica je bila Milica Jurkovič. Članice so med leti 1912 in 1914 izvedle več javnih nastopov v vajah s krogi – obroči. V teh začetnih letih je bilo njihovo število nekje med 10 do 12. Med njimi so bile Milka Kolšek, Vera Kolšek, Anica Štor, Mici Brezovnik in Valči Volk. V času prve svetovne vojne v letih med 1914 in 1918 je delovanje šoštanjskega Sokola zamrlo.[4]

Med prvo svetovno vojno (med letoma 1914 in 1918) je delovanje šoštanjskega Sokola popolnoma zamrlo. Lastnina Sokola je bila zaplenjena, medtem ko je orodje prevzelo nemško telovadno društvo Thurnverein, ki je imelo svoje prostore za vadbo v hotelu Union – Hauke v Šoštanju. Že ob ustanovitvi tega društva so se s Sokoli dogajala razna trenja in prepiri, ki so se stopnjevali vse do konca prve svetovne vojne. To društvo je bilo ustanovljeno leta 1912 in je delovalo vse do konca prve svetovne vojne. Takrat je bilo razpuščeno in vse njihovo orodje je nato prevzela sokolska organizacija, ki ga je potem s svojim prejšnjim orodjem prenesla v telovadnico v hotelu Jugoslavija. To je bila ena od lokacij, kjer so Sokoli izvajali svoje dejavnosti. Zaradi prostorske stiske so morali svoje prostore večkrat seliti.

4 Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971).



Telovadci šoštanjskega Sokola po prvi svetovni vojni (Arhiv Muzeja Velenje, F11638).



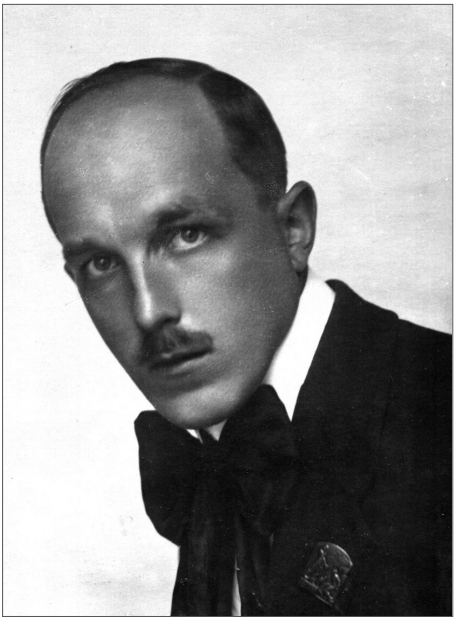
Člani šoštanjskega Sokola 1921 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

Tako so nekaj časa imeli prostore tudi v šoštanjski graščini in zgornjih prostorih tovarne Ivana Vošnjaka. Že med vojno so bili člani in članice zelo dejavni pri prebujanju slovenske narodne zavesti. Predvsem so bili zelo dejavni pri zbiranju podpisov za Majniško deklaracijo leta 1917.[5]

Sokolstvo v novi južnoslovanski državi

Konec leta 1918 je delovanje šoštanjskega Sokola ponovno zaživelo. Z redno vadbo so začeli vsi oddelki članov, članic, naraščajnikov ter naraščajnic moške in ženske mladine – dece. Telovadili so pod vodstvom načelnika Toneta Kurnika, načelnice Valči Volk in vaditeljev: Franca Novaka, Miloša Volka, Toneta Movha, Toneta Novaka, Bena Fuksa, Iva Sveta, Konrada Grilca, Jožeta Zlokernika, Draga Lukmana, Srečka Robinščaka, Franca Rejca, Franca Burdijana, Antona De Coste st., Rudolfa Macarola, Ivana Košana in Janka Serneca.

[5] Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971); Kljajič, Spomini na preteklo dobo, str. 84.



Anton Kurnik, 1919 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).



Članice in načelnik Anton Kurnik v sredini, 20. leta 20. stoletja (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

Na Vidov dan leta 1919 je vodstvo društva poslalo nekaj telovadcev in telovadk na I. Sokolski zlet v Novi Sad. Tega zleta so se udeležili: Tone Kurnik, Franc Perovec, Valči Volk Bajt, Linči Grebenšek Šmigovec, Dragica Hofbauer Kurnik in Anica Štor. Dejavnosti društva so dosegale vse večje razsežnosti tako v telovadnici z vsemi oddelki kot tudi na drugih področjih. Zaživeli so dramska skupina, pevski zbor in orkester. Vsi telovadni oddelki so v naslednjih letih sodelovali na javnih nastopih v Šoštanju, Mozirju, na Polzeli, v Žalcu, Celju, na Vranskem, v Laškem, Brežicah, Ljubljani, na pokrajinskih zletih v Ljubljani, Mariboru, na Sušaku (pri Reki), v Splitu, Osijeku, Sarajevu, Beogradu, Sofiji in Pragi. Društvo je bilo včlanjeno v Savinjsko-šaleško okrožje s sedežem v Žalcu pod vodstvom načelnika Vilka Kukovca ter nato v Šoštanju pod vodstvom načelnika Miloša Volka in tajnika Iva Sveta. V društvu so prirejali vaditeljske in prednjačke tečaje, pripravljale so se tekmovalne skupine članov, članic, naraščaja, vsi pa so tekmovali na okrožnih, župnih, pokrajinskih in zveznih tekmovanjih, na katerih so dosegali vidne uspehe tako v skupinskih kot na posameznih vajah. Leta 1921 so v Šoštanju organizirali župni zlet. Na zveznem tekmovanju ob Vsesokolskem zletu v Beogradu leta 1925 je tekmovalna vrsta članov dosegla odmeven uspeh s tretjim mestom.[6]

Leta 1920 so nekateri člani šoštanjskega Sokola sodelovali kot narodna straža in aktivisti na koroškem plebiscitu. Istega leta je bilo v Šoštanju ustanovljeno tudi telovadno društvo Orel pod vodstvom župnika Pavla Grila. Leto prej (1919) sta bila ustanovljena Delavsko prosvetno društvo (DPD) Svoboda Šoštanj in njegov telovadni oddelek pod vodstvom Antona Koradeja. V začetnih letih je bilo sodelovanje med društvi dobro, vendar se je kasneje poslabšalo zaradi političnih razmer, ki so povzročile v društvu delno stagnacijo. Po razpustu DPD leta 1935 je bilo ustanovljeno pevsko društvo Ivan Cankar. To društvo je uporabljalo prostore Sokolskega doma, kjer je prirejalo literarne večere šoštanjske študentske mladine in slovenskih pi-

[6] Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971); Vestnik celjske sokolske župe, str.1; Nova doba, 8. 9. 1919, št. 98.

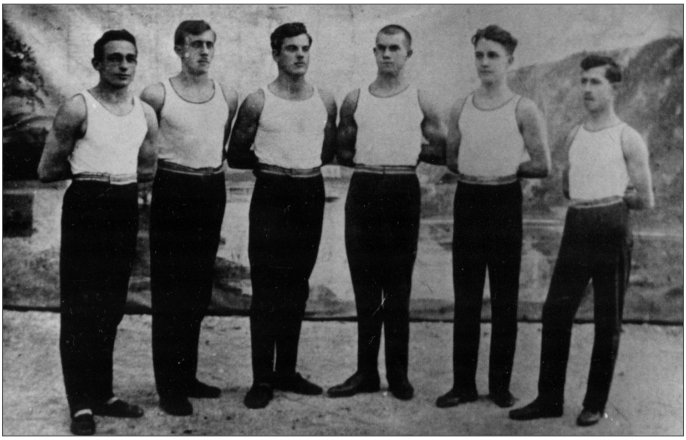


Sokolska mladina – deca, in načelnik Miloš Volk (zgoraj desno), 1925 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).



Članice in načelnik Miloš Volk (zgoraj desno), 1925 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

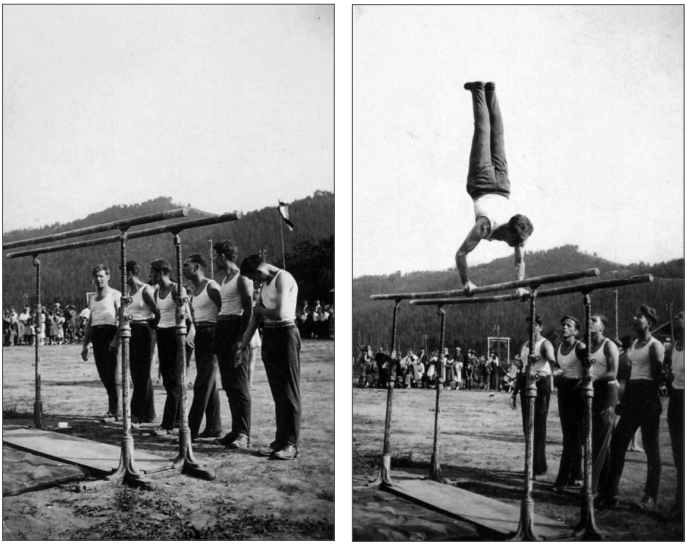
sateljev, ki so jih pri delovanju ovirale tedanje oblasti. Predvsem so bili ovirani zaradi dejstva, ker so bili vodje šoštanjske mladine prvi revolucionarji: Ivan - Blaž Roeck, Dušan Mravljak, Božo Mravljak, Rudi Koren, Janko Vrabič, Janko Ulrih in še



Tekmovalna vrsta članov v Beogradu, 1925 (Arhiv Muzeja Velenje, F 11641).

nekateri drugi. V društvu so razne posle (tajniške, blagajniške, ekonomske) opravljali še: Viktor Pilih, Marica Trobej, Zdravko Kovač, Janko Sernec, Gustav Janežič, Drago Sušelj, Ivo Svet, Tone Karba, Ferdo Vrabič, Ivanka Goričnik, Mihaela Horvat, Franc Vrečko, France Kurnik, Franto Natek in še drugi. Telovadna sekcija društva se je udeležila VIII. Vsesokolskega zleta leta 1926, nato še IX. zleta in jubilejnega X. Vsesokolskega zleta v Pragi leta 1938, kjer so sodelovali tudi na javnem nastopu. Šoštanjski Sokoli so leta 1933 organizirali zlet celjske sokolske župe, ki je bil zelo odmeven.[7]

7 Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971); SI_ZAC_0060_016_00151: Prošnja za donacijo, 1919, ki so jo poslali člani šoštanjskega Sokola novemu slovenskemu Narodnemu svetu Telovadno društvo Sokol, sokolski dom v Šoštanju; Nova doba, 26. 5. 1933, št. 43.



Člani med vajo na bradlji, 1935 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

Sokolski dom

Ideja o izgradnji lastnega sokolskega doma se je pojavila že ob samih začetkih delovanja društva leta 1912. Za ta namen so že zbirali sredstva s prodajo fotografij – razglednic članov in članic. Dejavnosti za ta namen so se začele hitreje odvijati šele po koncu prve svetovne vojne. Leta 1919 so tako od Marije Kolšek odkupili zemljišče na Tičnici v Šoštanju, in sicer za 10.000 kron. Pogodbo za nakup zemljišča sta v imenu šoštanjskega Sokola podpisala podstarosta Jakob Volk in tajnik Ivan Sernec. Gradnjo doma so začeli konec leta 1921. Društvo je pospešeno zbiralo sredstva in iskalo posojila. Posojila, ki jih je šoštanjskemu Sokolu uspelo dobiti, so dali: Miha Cerovšek 1.000.000 kron, dr. Pirnat iz Šentilja 100.000 kron in društvo Ljubljanski Sokol 50.000 kron. Društvo je kredit odplačevalo z obrestmi od dohodkov članarine in raznih nastopov, akademij, gledaliških iger in drugih dogodkov. Dom je bil dokončno zgrajen in predan

svojemu namenu 7. decembra 1924. Ob tej priložnosti so organizirali v Šoštanju župni zlet. V tej na novo zgrajeni stavbi so imeli ure telovadbe tudi učenci meščanske in osnovne šole, kajti ti dve šoli nista imeli svojih telovadnic.[8]

O tem slavnostnem dogodku so obširno pisali številni časopisi po vsem slovenskem ozemlju. Časnik Nova Doba z dne 11. decembra 1924 je med drugim zapisal takole: » *V nedeljo, dne 7. decembra, se je vršila v Šoštanju otvoritev toli potrebnega in že tako težko pričakovanega Sokolskega doma. Sokolski dom, ki je bil tega dne izročen svojemu namenu, je na zunaj velika ponosna zgradba, na znotraj urejen praktično, okusno in v svoji priprostosti zelo lepo. To velja predvsem za veliko sokolsko dvorano in prostore, kakor tudi za oder. Slavnost je otvoril predsednik gradbenega odseka br. Volk, ki se je spominjal križevega pota, vseh raznih zaprek in težav, s katerimi se je borilo Sokolstvo pri zasledovanju svojega cilja. Br. Volk se je v toplih zahvalnih besedah spominjal vseh onih idealnih delavcev, ki so skozi 15 let s toliko vztrajnostjo delali in se žrtvovali za vzvišeni cilj, da dobi v Šoštanju sokolska družina svoj dom, ki bo odslej torišče in središče vsega narodnega življenja za Šoštanj in njegovo bližnjo in daljno okolico. Imenom gradbenega odbora je br. Volk slovesno izročil telovadnico br. starosti Kurniku. Pod vodstvom br. Rakuše je nastopil domači salonski orkester, ki je igral več komadov in spremljal sokolske telovadne nastope. Pevski krožek „Komšija" iz Celja je žel za svojo umetniško ubrano petje, prav tako kakor telovadni nastopi v prostih vajah, burno pohvalo navzočega narodnega občinstva.«*[9]

V domu je bil tudi gledališki oder, na katerem je dramska sekcija uprizarjala razne igre in operete. Tako je v režiji učiteljev Miloša Tajnika, Martina Vrečka, Jurčeta Vrežeta, Srečka Robinščaka, Marice Trobej, Zdravka Tevža in Franca Perovca uprizorila naslednja dela: Divji lovec, Legionarji, Rokovnjači, Stari Ilija, Vdova Rošlinka, Kralj na Betajnovi, Veriga, Napoleonov oficir, Skopuh, Skapinove zvijače, Bumf na luno, Gospa

8 Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971).

9 Nova doba, l. VI, št. 140.



Sokolski dom v Šoštanju okoli leta 1923 (Arhiv Muzeja Velenje, R 599).



Sokolski dom v Šoštanju, 1925 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

ministrovka, Revček Andrejček, Deseti brat, Namišljeni bolnik, Revizor, opereto Čevljar in baron, Mežnarjeva Lizika itd. Nekaj let pred začetkom druge svetovne vojne je bila uprizorjena igra Na ledeni plošči, medtem ko je bila zadnja predvojna igra Matura, ki jo je režiral Karel Destovnik Kajuh. Režiser je bil še Tone

Bajt, medtem ko so bili vodje orkestra Anton Nerat, Luce Koritzky in Macarol Rudolf. V hotelu Jugoslavija je dramska sekcija Sokola uprizorila igre Brat Martin, Revček Andrejček, Deseti brat, Divji lovec, Legionarji in Rokovnjači ter razne enodejanke. Organizirali so tudi pustna rajanja, nastope pevskih zborov in silvestrovanja. Dramska sekcija šoštanjskega Sokola je bila zelo močna, poleg telovadnih oddelkov je zajemala tudi pevski zbor in orkester, ki sta se udeleževala več nastopov po bližnji in daljni okolici. Prav tako so v Sokolskem domu organizirali silvestrovanja z bogatim svojim programom in pustne maškarade, ki so bile znane daleč naokoli in se jih je vedno udeležilo veliko število ljudi.[10]



Igralska skupina šoštanjskega Sokola – igra Stari Ilija, 1927 (Arhiv Muzeja Velenje, F 5046).

Leta 1928 je prišlo znotraj organizacije do nesoglasij med upravo in telovadci zaradi dolgov, ki so nastali pri gradnji Sokolskega doma, ker vsi društveni dohodki od vseh prireditev in članarine niso pokrivali anuitet in obresti za kredite. Takrat je telovadna sekcija izstopila iz društva in svojih dejavnosti niso

[10] Vestnik celjske sokolske župe, Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971).



Udeleženke prednjačkega tečaja v Celju, 20. leta 20. stoletja (Arhiv Muzeja Velenje, F 5045).

več izvajali v na novo zgrajenem domu. Nekaj časa so nato telovadili v Košanovem gospodarskem poslopju v Družmirju. Sokolska župa Celje je zaradi teh dogodkov sklicala dva izredna občna zbora, da bi pomirila nastalo situacijo in da bi se razrešilo vprašanje odplačila dolgov. Na prvem občnem zboru se stvari niso premaknile z mrtve točke, medtem ko je bil na drugem občnem zboru nato le dosežen sporazum med telovadno sekcijo in odborom društva. Slednje se je potem vrnilo v Sokolski dom, pri čemer sta poroka Mihael Cerovšek in Ivan Senica poravnala dolgove, zaradi česar je bilo društvo rešeno finančnih bremen. Zadnja manifestacija Sokolov in vseh narodno naprednih slovenskih organizacij je potekala na demonstracijah 27. marca 1941.[11]

Sokolstvo med drugo svetovno vojno

Demonstracijam zoper novo jugoslovansko vlado in vstopu države k zavezništvu z Nemčijo je sledil hiter odgovor Tretjega rajha. V kratkotrajni aprilski vojni so sile osi napadle in

[11] Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971).



Igralska skupina šoštanjskega Sokola – igra Graničarji, 1929 (Arhiv Muzeja Velenje, F 14178).



Igralska skupina šoštanjskega Sokola, 1926 1926 (Arhiv Muzeja Velenje, F 5045).

razkosale državo. Kmalu za tem se je začela okupacija in okupator je kmalu razpustil vsa slovenska društva, med drugim tudi šoštanjske Sokole. Zasedel je tudi Sokolski dom in ga preimenoval v Heimatbundheim. Tako je to ime ostalo vse do konca okupacije leta 1945. Zaplenil je tudi vse društveno imetje in

uničil bogato strokovno knjižnico, ki je delovala znotraj doma. Sokolski dom je v obdobju pred drugo svetovno vojno deloval kot nekakšno središče družabnega življenja v Šoštanju.[12]



Člani šoštanjskega Sokola na zletu v Žalcu, 1934 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).



Pustovanje: Pustna skupina »Žabji zbor«, 30. leta 20. stoletja (Zasebni arhiv Viktorja Kojca).

12 Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971).



Zlet celjske sokolske župe leta 1933
(Arhiv Muzeja Velenje; F 16989).

Sokoli po drugi svetovni vojni

Po osvoboditvi je dom nekaj časa deloval kot skladišče JA in raznih podjetij. Kmalu po tem so vadbo začeli mladina in šolarji, ki so že jeseni 1945 priredili prvi javni nastop na vadbišču nasproti železniške postaje ob Cankarjevi cesti. Takrat so se začela ustanavljati fizkulturna društva ter aktivi po vaseh in podjetjih. Na tem prvem nastopu je z vajami ob pesmi Nabrusimo kose nastopilo več kot 500 otrok in mladostnikov, ki so jih vodili tamkajšnji učitelji. Predsednik društva je po vojni postal Tone Dovšak, načelnik Miloš Volk in načelnica Tončka Stopar. Vadbo so začeli tudi člani, članice, mladinci, mladinke, moška in ženska deca. Vaditelji in vaditeljice so takrat bili: Drago Lukman, Beno Fuks, Tone Novak, Ivan Košan, Tone De Costa st., Hubert Jakl, Gizela Natek in Sanda Dovšak. Vadbe so vodili tudi telovadni učitelji: Miligoj Jarnovič, Miran Tavčar, Matjaž Natek in še nekatere učiteljice.

Ime telovadne organizacije se je v tem času večkrat preimenovalo. Nato je dobilo ime TVD Partizan Šoštanj in s tem se je preimenoval tudi Sokolski dom v Dom TVD Partizan. Glavna

naloga je bila predvsem obnova telovadnega doma, nabava novega telovadnega orodja ter telovadnih dresov in krojev za vse sekcije novoustanovljene organizacije. Kmalu so začeli tekmovati v raznih panogah: splošna vadba, nogomet, košarka, balet. Doseženi so bili vidni uspehi v občinskem, medobčinskem, conskem, republiškem in zveznem merilu.[13]

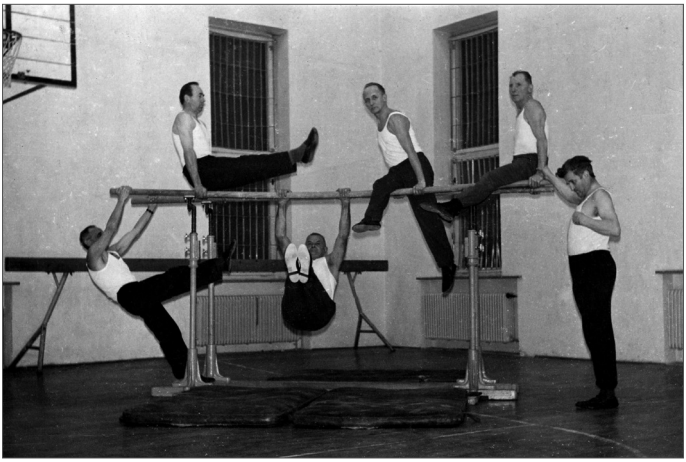


Člani in članice na zletu v Mozirju, 1936 (Zasebni arhiv Viktorja Kojca).

Miloš Volk kot primer člana Sokolov

Eden najvidnejših članov šoštanjskega sokolskega društva je bil Miloš Volk. Član je postal že kot mladenič oziroma deček, saj je bil že od samega začetka vključen v leta 1910 ustanovljen mladinski oddelek. Kot Mihael Volk, uradno se je v Miloša preimenoval leta 1967, je bil rojen leta 1902 v številni in narodno zavedni šoštanjski družini. Oče Jakob Volk je bil krojaški mojster, medtem ko je mati Helena, rojena Slomšek, v Šoštanju vodila družinsko kemično čistilnico in barvarnico. Oče Jakob je bil družbenopolitično zelo dejaven, med drugim je bil 17 let

[13] Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj – Teden športa 1971).



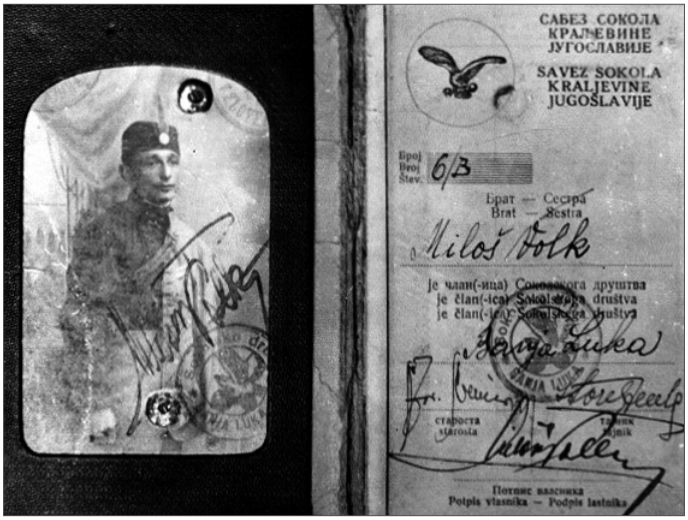
Veterani šoštanjskega Sokola po drugi svetovni vojni (Arhiv Muzeja Velenje, F 12898).

načelnik PGD Šoštanj in že od samega začetka tudi dejaven član novoustanovljenega šoštanjskega Sokola, v katerem je med drugim zasedal tudi funkciji podstarešine in starešine društva. Miloš je sledil njegovemu zgledu. Izučil se je za krojača in se po končanem izobraževanju zaposlil doma, obenem pa obiskoval sokolske tečaje v Celju, Ljubljani in Beogradu ter opravil izpite za telovadnega učitelja. Po tem se je v celoti posvetil telovadbi. Kot navdušen telovadec je sodeloval na številnih sokolskih zletih, medtem ko je v Šoštanju vzgajal mladi rod telovadcev v orodni telovadbi in prostih vajah. Leta 1930 je odšel v Banja Luko, kjer je dobil mesto telovadnega učitelja. Po okupaciji leta 1941 se je vrnil v Šoštanj, vendar je okupator družino izselil na Hrvaško. Med okupacijo je bil zaposlen v železarni in rafinerij v Sisku.[14]

[14] *Šaleški Biografski Leksikon* - Miloš Volk; Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

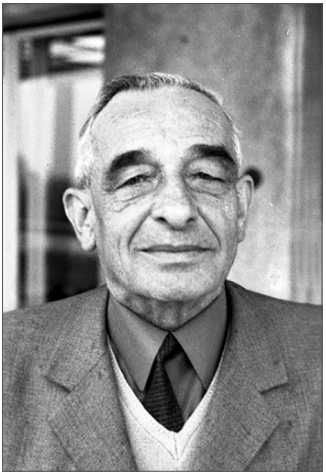


Družina Jakoba in Helene Volk, 1922
(Arhiv Muzeja Velenje, F 13590).



Sokolska izkaznica Miloša Volka (Arhiv Muzeja Velenje,
Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

Leta 1945 se je vrnil v Šoštanj. Postal je okrajni fizkulturni referent, se nato kot administrator zaposlil pri podjetju Milan Horvat »Umetnostna lesna obrt in žgano slikarstvo Šoštanj« ter po nacionalizaciji podjetja leta 1948 prevzel naloge referenta za obrt in industrijo na občini Šoštanj in nato v Velenju kot načelnik oddelka za gospodarstvo, kjer je ostal vse do odhoda v pokoj. Umrl je 8. junija 1992 v Velenju. Bil je predsednik KS Šoštanj in v petdesetih letih tudi župan mesta Šoštanj. Tudi po vojni in ustanovitvi TVD Partizan Šoštanj je bil Miloš Volk dejaven član telovadnega društva. Dolga leta je bil društveni tajnik ter med glavnimi organizatorji številnih akademij in telovadnih nastopov. Tudi v starosti je še vedno vodil vrsto telovadcev veteranov. Čeprav se je Miloš Volk že kot deček zapisal »telovadbi« in bil član Sokola oziroma po vojni društva TVD Partizan vse svoje življenje, pa je bil dejaven tudi v številnih drugih društvih in družbenopolitičnih organizacijah; bil je gasilec, ribič, planinec, član Rdečega križa itd. Za svoje delo je prejel številne nagrade in odlikovanja, tudi za svoje delovanje na telesno-vzgojnem področju.



Miloš Volk (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).



Miloš Volk ob prejemanju Kajuhove nagrade, 1971 (Arhiv Muzeja Velenje, Arhiv TVD Partizan Šoštanj).

Šoštanjski sokoli v ohranjeni dokumentaciji

Spodaj navajam izbor nekaterih zanimivejših dokumentov, risb in ilustracij, ki pričajo o bogati zgodovini šoštanjskih Sokolov in ki v veliki meri tudi prikazujejo razvoj društva od njegovih začetkov in vse do konca druge svetovne vojne.



Vabilo

na

veselico

katera se priredi

ob priliki posvetovanja

ustanovitve ‚Šaleškega Sokola

v nedeljo, dne 17. julija 1898

v hotélu ‚Avstrija' v Šoštanji.

Vzpored:

1. Sokolske vaje in skupine.
2. Petje.
3. Tamburanje.
4. Bengaličen ogenj.
5. Ples.

Vstopnina 30 kr. za osebo.

Preplačila se hvaležno vzprejemajo.

Pripravljalni odbor.

Vabilo na proslavo ob ustanovitvi Šaleškega Sokola, 1898 (dLib).

Šoštanj,dne 22.8.1919.

Slavni

N a r o d n i s v é t

v roke g.Matka Zalarja,gerenta in veletrgovca,

Šoštanj.

Sokol v Šoštanju vrši že 10 let svojo vzgojno nalogo v vrstah Šoštanjske mladine.Naše stremljenje gre za tem,da dosežemo v narodu lepoto,zdravje,telesno moč,odporno silo z gojitvijo telovadbe,po duševni strani pa plemenitost srca in jasnost misli s prirejanjem gledaliških predstav,predavanj,s posečanjem ljudske knjižnice,izleti itd.

Naši člani so tudi požrtvovalno sodelovali v Narodnem svetu in Narodni straži,odvrnili marsikatero nevarnost, pretečo po ropanju desorganiziranih čet,ter zaplenili precejšnje vrednosti.

Društvo hoče staviti Sokolski Dom,v katerem naj bi imela streho in možnost svobodnega razvoja tudi vsa ostala narodna društva v Šoštanju,kakor: Šaleška Čitalnica,Ljudska knjižnica,Slov.Plan.društvo,snujoče se glasbeno društvo itd. S tem bo storjen velik korak naprej za vzgojo naše mladine. Kakor bo ista vzgojena,taka bo naša bodočnost!

V smislu gornjih izvajanj podpisano društvo

uljudno prosi,

da se mu od strani Narodnega sveta v Šoštanju naklonijo povodom 10-letnice društvenega obstoja in vzgojnega delovanja v prid skladu za Sokolski Dom kot j u b i l e j n i d a r deponirane kavcije v varščino dobave živil za prejeto usnje, ki so zapale.

Z narodnim pozdravom !

TELOVADNO DRUŠTVO "SOKOL" V ŠOŠTANJU

t.č.podstarosta

t.č.načelnik

t.č.tajn.namestnik

Prošnja za donacijo, 1919, ki so jo poslali člani šoštanjskega Sokola novemu slovenskemu Narodnemu svetu SI_ZAC_0060_016_00151 Telovadno društvo Sokol, sokolski dom v Šoštanju).



Sokolstvo.
Desetletnica „Vranskega Sokola".

Desetletnica »Vranskega Sokola« v zvezi s prvim zletom »Savinjsko-Šaleškega okrožja« se je izvršila v nedeljo, 17. tm. nad vse častno. Od 11 društev je bilo zastopanih osem. Ob 11. dopoldne je krenil sokolski sprevod z zastavama mozirskega in žalskega Sokola na čelu v trg, ki je bil odet v trobojnice. Sprevod se je ustavil pred občinsko hišo, kjer je pozdravil Sokolstvo trški župan g. Zupan. Za njim je pozdravil starosta vranskega Sokola br. dr. Šerko. Odgovarjal je v vznešenih in navdušenih besedah br. Kurnik. Popoldne se je vršila na griču nad trgom javna telovadba. Nastopilo je pri prostih vajah 80 telovadcev in 50 telovadk. Za njimi je nastopal naraščaj vranskega in za tem celjskega Sokola. Naposled deški naraščaj vranskega Sokola s palicami in dekliški naraščaj skupno s šentjurskim naraščajem s cvetnimi loki. Občinstvo, katerega je prisostvovalo telovadbi mnogo nad tisoč, je sledilo telovadbi z največjim zanimanjem in pazljivostjo. Splošna sodba je bila nad vse ugodna; posebno so ugajale proste vaje dekliškega naraščaja s cvetnimi loki. Tudi orodni telovadbi je sledilo občinstvo z napeto pozornostjo. Po telovadbi se je razvila na griču in v bližnjem gozdiču živahna veselica. Žal, da jo je nekoliko motil dež. Slavnost je počastil poleg mnogih odličnih gostov tudi general Maister.

Bil je to lep praznik Sokolstva, združenega v Savinjsko-Šaleškem okrožju. Posebno nas je veselila navzočnost mnogobrojnega kmečkega prebivalstva, kar je dokaz, da prodira Sokolska misel vedno bolj globoko med ljudstvo. Vranski Sokol pa je lahko ponosen na dostojno proslavo svoje desetletnice.

Župni sokolski zlet v Šoštanju. Po jugoslovanskem sokolskem koledarju za leto 1921 šteje celjska sokolska župa 23 društev. Dne 14. avg. tl. ob priliki zleta celjske sokolske župe v Šoštanju se bo pokazalo, koliko teh društev je živih in koliko jih je samo na papirju. Trdno je upati, da so vsa društva celjske sokolske župe zelene veje na velikem drevesu sokolstva. Žalostno bi bilo, ako bi ne bilo tako. Vera brez dobrih del je mrtva: Tako smo se učili v katekizmu. To velja zlasti za sokolstvo, ki ne velja nič in ki je samo igrača, ako se ne dela, ako ni napredka, ako ni hrepenenja po vedno višjem. Še je čas, dasi ga je malo, da popravimo vsaj nekoliko zamujeno. Ake v / nekaterih društvih do sedaj ni bilo sokolskega dela: naj zbero taka društva za župni zlet kolikor mogoče članov, da vidijo v Šoštanju, kako je treba sokolovati, da se tu vnamejo za sokolsko delo, da se tu prerode v marljiva in napredujoča društva. Po župnem zletu bo treba društva, ki ne nosijo sokolskega sadu, prijeti trdo in resno. Boljše je, da takih društev, ki imajo samo ime, da so sokolska, sploh ni. Kalti ne število, ampak to je odločilno, da je v sokolskih društvih čim več gibanja in razmaha. Brez gibanja ni življenja! V sokolstvu ni polovičarstva. Vse ali nič. Ali cel Sokol ali sploh ne Sokol. Bratje in sestre! Še je nekaj časa, da izbrišemo nesokolske napake, ki nas morda še kaze, in da se okrasimo s pravim sokolstvom. Ob priliki župnega zleta v Šoštanju se pokažimo, da smo pravi Sokoli in prave Sokolice, da je celjska sokolska župa ena najprvih ne samo po številu svojih društev ampak še posebno po sokolskih lastnostih in čednostih. Kolikor mogoče lep vspeh našega župnega zleta nam bo najlepše plačilo za opravljeno delo. Bo pa tudi hrabrilo za nadaljno delo in mogočna vaba za tiste, ki še niso v naših vrstah, da naše vrste pomnože in zgoste.

Časopis Nova Doba, 1921, v katerem je izšel prispevek z naslovom Sokolstvo: Desetletnica »Vranskega Sokola«, ki omenja Župni sokolski zlet v Šoštanju 14. avgusta 1921 (dLib).

Vestnik sokolske župe Celje, 1921 (dLib).

VESTNIK
SOKOLSKE ŽUPE V CELJU
Štev. 1. Celje, meseca julija 1921. Leto III.

L. J.

Naš župni zlet v Šoštanj v nedeljo, dne 14. avgusta 1921.

Največji dokaz našega neumornega in smotrenega dela so župni zleti. Na njih se snidemo vsako leto, da primerjamo svoje sile in vrline med seboj in pokažemo svetu, v koliko smo napredovali ali nazadovali. Na župnih zletih se merimo z društvi in posamezniki v plemeniti tekmi in se učimo drug od drugega, kje je treba izpopolniti in kaj izboljšati, da bo naš trud in naše delo v bodoče čim plodovitejši v telovadnicah in zunaj njih v procvit sokolske ideje.

Zato pa naj ne bode nobenega društva v župi, ki bi omalovaževalo pomen župnih zletov in bi se jih udeleževalo le s skromnimi deputacijami ne da bi sodelovalo na telovadišču.

Pred seboj imamo VI. župni zlet v Šoštanj! Naša dolžnost je, da bo udeležba na zletu povsem častna in lepa. Posebno pa naj bo število telovadcev in telovadk na zletu približno isto, kakor izkazujejo letni, društveni, statistični izkazi. Izgovorov in zadržkov naj ne bo! Na zletu se bo jasno pokazalo, koliko nas je pravih sokolov v resnici in koliko le na papirju.

VSPORED:

1. Prihod društev v Šoštanj z vlakom ob ½10. uri, — sprevod do občinske hiše — pozdrav.
2. Ob ½11. uri skušnja za popoldanski nastop.
3. Ob ½13. uri obed.
4. Ob ½14. uri zbirališče članstva pred hotelom »Jugoslavija«, — sprejem gostov na postaji pri prihodu posebnega vlaka iz Celja.
5. Ob ½15. uri javna telovadba s sledečim vsporedom:

a) člani: proste vaje,
b) članice: proste vaje,
c) moški naraščaj: proste vaje.
d) orodna telovadba članov,
e) ženska decn: proste vaje s cvetnimi loki,
f) moška deca: proste vaje s palicami,
g) uzorna vrsta na orodju,
h) izbrane članice Celjskega Sokola: Murnikove proste vaje (težja varijacija),
i) izbrani člani Celjskega Sokola: proste vaje za vsesokolski zlet v Ljubljani l. 1922.

Slavnostna otvoritev Sokolskega doma v Šoštanju.

V nedeljo, dne 7. decembra se je vršila v Šoštanju otvoritev toli potrebnega in že tako težko pričakovanega Sokolskega doma. Sokolski dom, ki je tega dne bil izročen svojemu namenu, je na zunaj velika, ponosna zgradba, na znotraj urejen praktično, okusno in v svoji priprostosti zelo lepo. To velja predvsem za veliko sokolsko dvorano in pripadajoče prostore, kakor tudi za oder.

Slavnost je otvoril predsednik gradbenega odseka br. Volk, ki se je spominjal v svojem govoru dolgega križevega pota vseh raznih zaprek in težav, s katerimi se je borilo Sokolstvo pri zasledovanju svojega cilja. Br. Volk se je v toplih zahvalnih besedah spominjal vseh onih idealnih delavcev, ki so skozi 15 let s toliko vztrajnostjo delali in se žrtvovali za vzvišeni cilj, da dobi v Šoštanju sokolska družina svoj dom, ki bo odslej torišče in središče vsega narodnega življenja za Šoštanj in njegovo bližnjo in daljno okolico. Imenom gradbenega odbora je br. Volk slovesno izročil telovadnico br. staroste Kurniku. Pod vodstvom br. Rakuše je nastopil domači salonski orkester, ki je igral več komadov in spremljal sokolske telovadne nastope. Pevski krožek »Komšija« iz Celja je žel za svoje umetniško ubrano petje, pravtako kakor telovadni nastopi v prostih vajah, burno pohvalo navzočega narodnega občinstva. Šoštanj je bil ta dan častno zbran v svojem novem domu, kamor so prihiteli v velikem številu tudi udeleženci iz sosednih krajev. Pohvalno omenjamo tudi lepo udeležbo iz Celja, ki bi naj bila marsikateremu kraju iz bližnje Savinjske doline za vzgled in v opomin, da se ob takih prilikah ne ostaja doma, ko je treba posetiti in podpreti brate in sestre v Šoštanju.

V naslednjem priobčujemo slavnostni govor br. staroste Kurnika, ki obravnava v vznešenih besedah zgodovino sokolskega dela v Šoštanju, ki je ta dan slavilo svoj popolni uspeh.

BRATJE IN SESTRE!
CENJENI GOSTJE!

Naš prvi vzklik iz teh svetih prostorov bodočega sokolskega dela, ki naj nas vodi v zarjo lepših dni, izpolnjujoč naše sokolsko poslanstvo, veljaj Njegovemu Veličanstvu kralju Aleksandru I. in prevzvišeni vladarski hiši. Zdravo!

Štejem si v čast pozdraviti v naši sredi: Zastopnika celjske sokolske župe br. Ročnika, zastopnika mariborske sokolske župe br. Šentjurca, zastopnike savinjsko-šaleškega okrožja celjske sokolske župe, vse zastopnike in zastopnice bratskih sokolskih društev, zbranih tu, da so priče svečanemu aktu otvoritve telovadnice Sokolskega doma v Šoštanju, prvega v savinjsko-šaleškem okrožju. Izražam dokaze trajne globoke hvaležnosti društvu za zgradbo društvenih domov v Ljubljani, zastopanim po br. Berščaku, katerega naprošam, da jih izroči predsedniku društva g. ministru dr. G. Žerjavu, s katerega odličnо pomočjo je bil dograjen naš Sokolski dom. Pozdravljam z vso iskrenostjo županstvo mestne občine Šoštanj, ki s svojo navzočnostjo posvedočuje pravilno pojmovanje današnjega slavja v prvem sokolskem domu slovenjegraškega srezkega poglavarstva. Pozdravljam z zagotovilom skupnega dela v državotvornem smislu zastopnika naše vrle narodne vojske z željo, da odnese iz Šoštanja dojem naše narodne samozavesti, utis, da naš Sokolski dom ne pomeni le kulnega ognjišča vseh tukajšnjih narodnih društev, ampak da je bil isti sezidan tudi kot vojašnica, bolje *trdnjava* narodnih borcev bodočih dni ob bližnji začasno avstrijski meji proti Korotanu. Pozdravljam z vso prisrčnostjo zastopnike narodne šole. Šoštanjski Sokol je že dosedaj marljivo dopolnjeval delo šole in nudil mladini priliko telesne vzgoje ne samo z vzgojo sokolskega naraščaja v lastnem delokrogu, ampak tudi s tem, da je svoje zasilne, najete prostore s telovadnim orodjem vred dajal na razpolago šoli. Vodstva vseh šol naj danes s tega mesta sprejmejo zagotovilo, da bode tudi naša telovadnica v novem Sokolskem domu na razpolago šoli oziroma mladini za šolsko telovadbo, ker hočemo z narodno šolo sodelovati na preporod bodoče generacije. Pozdrav iskren in veren pa tudi vsem drugim zunanjim gostom in domačinom iz Šoštanja in bližnjega Velenja, posebej še narodnemu ženstvu, ki so se danes vsi strnili v veliko sokolsko družino, prožeto veselja, da so se uresničili naši smeli načrti po lastnem domu. Zdravo!



BRATJE IN SESTRE!

Izročam telovadnico svojemu namenu.

Gorje, kdor nima doma,
Kdor ni nikjer sam svoj gospod.
Če tudi križem svet preroma —
Saj vendar tujec je povsod . . . .

To gorje je Sokolsko društvo občutilo v vsej svoji teži: kajti romalo je od nezadostnih prostorov v graščini, preko Rajšterjeve parne, preko prostorov v posojilnični hiši, v hotelu »Jugoslavija«, zopet do zavetišča v hiši brata Frana Vrečka, — in vso to dobo od ustanovnega občnega zbora dne 24. maja 1908 do danes ni moglo priti do zaželjenega razmaha in uspeha.

Blagopokojni notar brat Vinko Kolšek je na občnem zboru dne 26. januarja 1910 stavil predlog, da se začne zbirati za zgradbo Sokolskega doma, in društveni odbor je takrat na predlog brata Volka votiral v to svrho kot prvi fond skromni znesek po 200 kron iz društvenega premoženja. Šele leta 1919. nam je bilo mogoče kupiti potrebno stavbišče.

Ko stojimo danes v tej prelepi dvorani, smatram kot dolžnost, da se oddolžim čutu hvaležnosti do svojih prednikov v starostovanju sokolskemu društvu v Šoštanju: Bratom Vladimirju Vošnjaku, Kocuvanu, Koropcu, Volku, Lukmanu in Martinu Vrečku. Vsem tem je bila vedno v mislih stavba Sokolskega doma in so bili vsikdar krepka opora Odseku za zgradbo Sokolskega doma v Šoštanju, kateremu gre danes najprisrčnejša sokolska hvala. Odseku so načelovali bratje Kolšek, Senica, dr. Majer, inž. Čuček, Kurnik in — najmarljivejši med marljivimi —: sivolasi naš brat Jakob Volk. Njegovo delo je uklesano v te stene, uklesano pa je tudi v naših srcih in živelo bo dalje kot najlepši, živi spomenik v srcih naših potomcev. — Čast in neminljiva slava tem!

Pred našimi duševnimi očmi pa gredo danes mimo nas tudi sence zaslužnih umrlih bratov: Kolšeka, Rajšterja, dr. Pirnata, Klemenčiča in vseh drugih, katerim je bila ljubezen do naroda glavni motiv vso njihovo življenje, ki jim je dajalo moč, z vedrim čelom kljubovati vsem nasprotnikom. Njihova trupla smo pokopali, njihove duše pa so ostale pri nas. In danes, ko nemo, toda bitno prisostvujejo svečanosti otvoritve najlepšega dela našega doma, jih zovem k blagoslovu, zovem jih kot neme priče k naši svečani zakletvi: da hočemo izpolniti njihovo dedščino, dokončati v zvestem izpolnjevanju našega sokolskega poslanstva pot, ki so jo zapustili nedokončano. Bolj kot kedaj prej moramo biti združeni v mogočno vez bratstva in ljubezni, krepko in samozavestno moramo iti svoji vzvišeni sokolski nalogi, ki ima kot cilj preporod našega naroda, naproti.

V našem domu naj gori samo ena luč: večna luč ljubezni do domovine... Ta luč pa naj siplje skozi okna in okenca v širni svet blagodejne žarke enakosti, svobode, bratstva in napredka. Oh tem svetlu vzgajajmo jakost, zdravje, plemenitost, poštenje in značaje.

Naš Dom ima samo tri ključe in nobeden drugi ga ne more, ga ne sme odpirati. Te ključe izročam Vama, brat načelnik in sestra načelnica:

Prvi ključ: ključ bratstva, ki imej svoj vir v odkritosrčnosti in zaupnosti med članstvom.

drugi ključ: ključ enakosti, ki naj temelji brez razlike stanu na medsebojni ljubezni in podpori,

tretji ključ: ključ svobode, ki se odražaj v ljubezni za našo svobodno nacijonalno državo, v oni veliki ljubezni, ki daje domovini delo in življenje, ki gradi s sokolsko žilavostjo v dušah našega naroda vero in upanje v silo jugoslovanske države.

Vse tri ključe pa spajaj obroč močne sokolske volje, v katerega so kot demanti ukovani: požrtvovalnost, energija in sveto navdušenje za sokolsko delo.

Pa še eno besedo nam vsem skupaj!

Polna trpljenja, dela, pričakovanja in hrepenenja je bila naša preteklost, naša sedanjost je porojena iz krvi, muk in grobov, na nas vseh pa je, da bo naša bodočnost zasijala narodu v nesluteni veličini. V tej telovadnici hočemo vzbuditi in ohraniti med članstvom in naraščajem čustvo samozavesti, utrjati in utrditi značaje. Sokoli smo borbena organizacija, naš temelj je bratstvo, vezi enakosti, smoter svobode. In ko pride čas, da se dvignejo naša srca v ognju volje, ko pride čas boja za svobodo naših še zasužnjenih bratov — tedaj bomo smeli Sokoli iz tega Doma kot trdnjave pohiteli v zmagovitem elanu mimo groba brata Mafgaja — čez Št. Vid našo Zilo pit . . . V to pomozi bog, bratje!

Časopis Nova Doba, 1924, v katerem je izšel prispevek z naslovom Slavnostna otvoritev Sokolskega doma v Šoštanju (dLib).



Telovadno društvo Sokol, moški telovadni kroj,
1. jugoslovanski Vsesokolski zlet v Ljubljani leta 1922
(Arhiv Muzeja Velenje, R 287-2).



Telovadno društvo Sokol, telovadni kroj naraščajnic, 1. jugoslovanski Vsesokolski zlet v Ljubljani leta 1922 (Arhiv Muzeja Velenje, R 287).

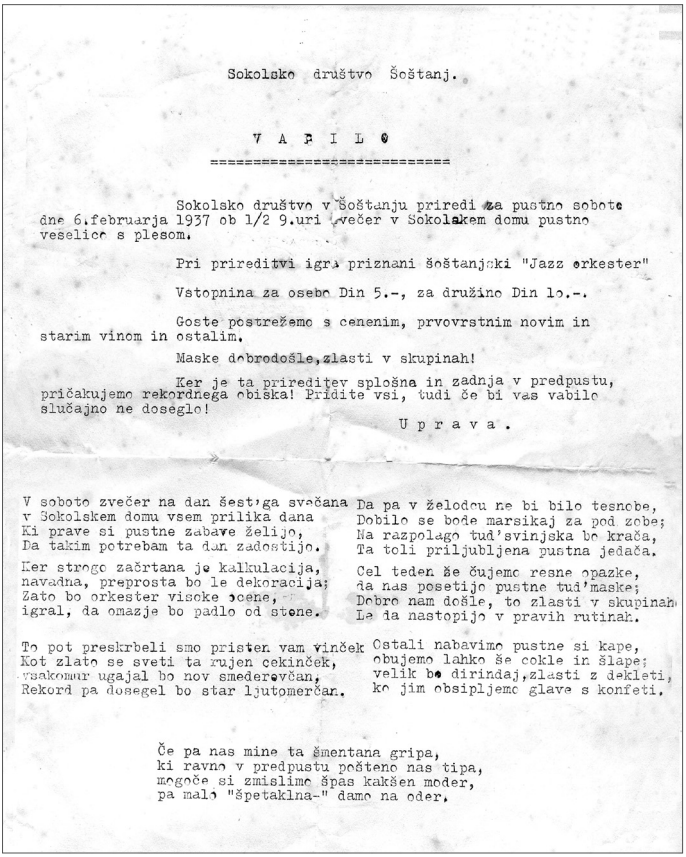
Novi sokolski oder v Šoštanju

Kljub težkemu finančnemu stanju se je sokolsko društvo v Šoštanju odločilo v letošnjem poletju, da si postavi nov, moderen oder. Načrt kakor tudi ogrodje je izvršil g. Borik, gledališki mojster iz Maribora. Priznati mu moramo, da se je zelo potrudil in zasluži našo iskreno pohvalo. Slikarska dela pa smo poverili g. Vaclavu Skružnemu, gledališkemu slikarju Narodnega gledališča v Ljubljani, ki je svojo nalogo mojstrsko izvršil. Odprtino odra smo povečali in naredili novo šepetalnino utico. Popolnoma na novo je napeljana elektrika z prvovrstnimi reostati. Kulise so izdelane najprikladnejše, tako da je manipulacija lahka in hitra. Posebno dobro so naslikani vsi prospekti. Sufite kakor tudi strop je na škripčevju. Nova zavesa je tudi delo gosp. Skružnega. Največ zaslug za ureditev odra pa ima br. Luce Koritzky, ravnatelj celjske posojilnice. Nadzoroval je osebno vse delo. Bil je cele popoldneve in večere v Sokolskem domu ter s svojimi praktičnimi nasveti pripomogel, da se danes lahko ponašamo z najmodernejšim diletantskim odrom v Dravski banovini. Društvo mu je za ves njegov trud iskreno hvaležno. Za scenografa je imenovan br. Franto Natek, trgovec in društveni blagajnik.

Članstvo se mora zavedati koliko denarnih žrtev je doprineslo društvo. Pričakujemo, da bo obisk pri predstavah vedno vsaj zadovoljiv. Naloga dramskega odseka pa je, da bo oder vedno služil svojemu namenu.

Otvoritvena predstava bo 22. in 23. t. m. in sicer bodo igrali ljudsko igro z petjem in godbo »Brat Martin«.

Novi oder naj služi pouku in zabavi.



Sokolsko društvo Šoštanj.

V A P I L O

Sokolsko društvo v Šoštanju priredi za pustno soboto dne 6.februarja 1937 ob 1/2 9.uri zvečer v Sokolskem domu pustno veselico s plesom.

Pri prireditvi igra priznani šoštanjski "Jazz orkester"

Vstopnina za osebo Din 5.-, za družino Din 10.-.

Goste postrežemo s cenenim, prvovrstnim novim in starim vinom in ostalim.

Maske dobrodošle, zlasti v skupinah!

Ker je ta prireditev splošna in zadnja v predpustu, pričakujemo rekordnega obiska! Pridite vsi, tudi če bi vas vabilo slučajno ne doseglo!

U p r a v a .

V soboto zvečer na dan šestiga svečana
v Sokolskem domu vsem prilika dana
Ki prave si pustne zabave želijo,
Da takim potrebam ta dan zadostijo.

Ker strogo začrtana je kalkulacija,
navadna, preprosta bo le dekoracija;
Zato bo orkester viscke ocene,
igral, da omazje bo padlo od stene.

To pot preskrbeli smo pristen vam vinček
Kot zlato se sveti ta rujen cekinček,
vsakomur ugajal bo nov smederevčan,
Rekord pa dosegel bo star ljutomerčan.

Da pa v želodcu ne bi bilo tesnobe,
Dobilo se bode marsikaj za pod zobe;
Na razpolago tud'svinjska bo krača,
Ta toli priljubljena pustna jedača.

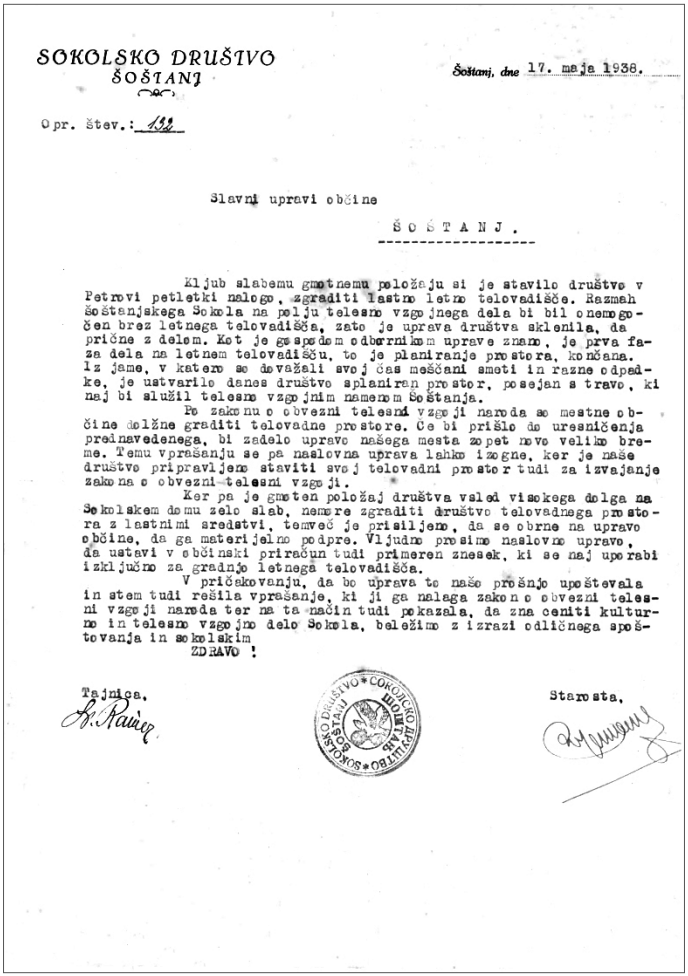
Cel teden že čujemo resne opazke,
da nas posetijo pustne tud'maske;
Dobro nam došle, to zlasti v skupinah
Le da nastopijo v pravih rutinah.

Ostali nabavimo pustne si kape,
obujemo lahko še cokle in šlape;
velik bo dirindaj, zlasti z dekleti,
ko jim obsipljemo glave s konfeti.

Če pa nas mine ta šmentana gripa,
ki ravno v predpustu pošteno nas tipa,
mogoče si zmislimo špas kakšen moder,
pa malo "špetaklna-" damo na oder.

Vabilo Sokolskega društva Šoštanj na pustno veselico, 1937 (zasebni arhiv Viktorja Kojca).

Časopis Jutro, 1930, je poročal v svojem prispevku o novem sokolskem odru v Šoštanju (dLib).



SOKOLSKO DRUŠTVO
ŠOŠTANJ

Šoštanj, dne 17. maja 1938.

Opr. štev.: 132

Slavni upravi občine

ŠOŠTANJ.

Kljub slabemu gmotnemu položaju si je stavilo društvo v Petrovi petletki nalogo, zgraditi lastno letno telovadišče. Razmah Šoštanjskega Sokola na polju telesno vzgojnega dela bi bil onemogočen brez letnega telovadišča, zato je uprava društva sklenila, da prične z delom. Kot je gospodom odbornikom uprave znano, je prva faza dela na letnem telovadišču, to je planiranje prostora, končana. Iz jame, v katero se dovažali svoj čas meščani smeti in razne odpadke, je ustvarilo danes društvo splaniren prostor, posejan s travo, ki naj bi služil telesno vzgojnim namenom Šoštanja.

Po zakonu o obvezni telesni vzgoji naroda so mestne občine dolžne graditi telovadne prostore. Če bi prišlo do uresničenja predmavedenega, bi zadelo upravo našega mesta zopet novo veliko breme. Temu vprašanju se pa naslovna uprava lahko izogne, ker je naše društvo pripravljeno staviti svoj telovadni prostor tudi za izvajanje zakona o obvezni telesni vzgoji.

Ker pa je gmoten položaj društva vsled visokega dolga na Sokolskem domu zelo slab, nemore zgraditi društvo telovadnega prostora z lastnimi sredstvi, temveč je prisiljeno, da se obrne na upravo občine, da ga materijalno podpre. Vljudno prosimo naslovno upravo, da ustavi v občinski proračun tudi primeren znesek, ki se naj uporabi izključno za gradnjo letnega telovadišča.

V pričakovanju, da bo uprava te naše prošnje upoštevala in stem tudi rešila vprašanje, ki ji ga nalaga zakon o obvezni telesni vzgoji naroda ter na ta način tudi pokazala, da zna ceniti kulturno in telesno vzgojno delo Sokola, beležimo z izrazi odličnega spoštovanja in sokolskim

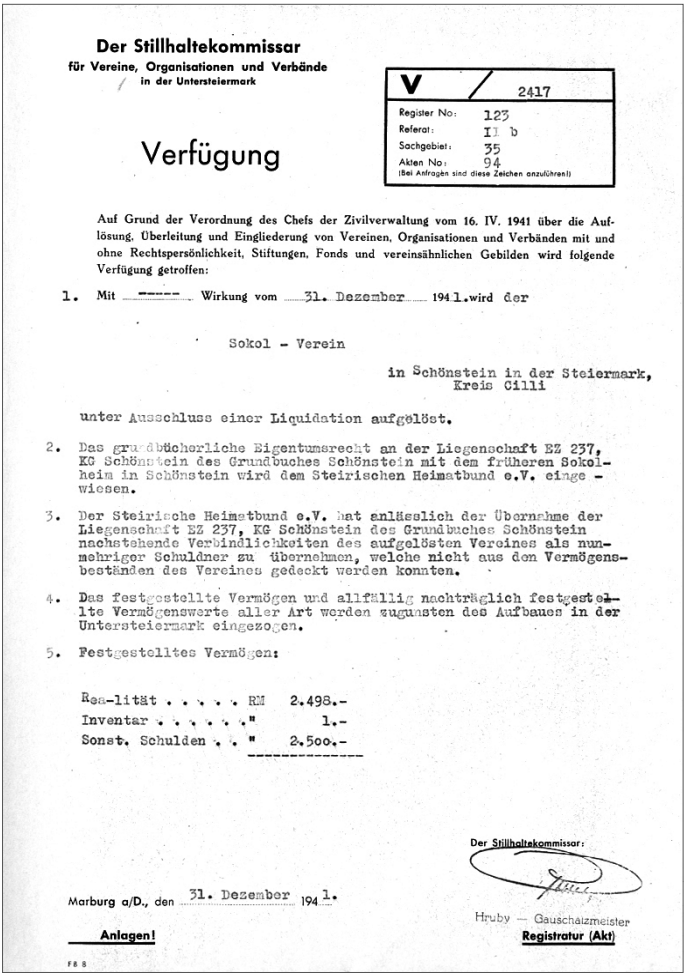
ZDRAVO !

Tajnica,

SOKOLSKO DRUŠTVO ŠOŠTANJ

Starosta,

Prošnja za donacijo, 1938, naslovljen na Občinsko upravo Šoštanj (SI_ZAC_0060_035_00016 Sokolsko društvo Šoštanj, gradnja letnega telovadišča).



Der Stillhaltekommissar
für Vereine, Organisationen und Verbände
in der Untersteiermark

V / 2417

Register No: 123
Referat: II b
Sachgebiet: 35
Akten No.: 94
(Bei Anfragen sind diese Zeichen anzuführen!)

Verfügung

Auf Grund der Verordnung des Chefs der Zivilverwaltung vom 16. IV. 1941 über die Auflösung, Überleitung und Eingliederung von Vereinen, Organisationen und Verbänden mit und ohne Rechtspersönlichkeit, Stiftungen, Fonds und vereinsähnlichen Gebilden wird folgende Verfügung getroffen:

1. Mit ~~------~~ Wirkung vom 31. Dezember 1941 wird der

Sokol - Verein

in Schönstein in der Steiermark, Kreis Cilli

unter Ausschluss einer Liquidation aufgelöst.

2. Das grundbücherliche Eigentumsrecht an der Liegenschaft EZ 237, KG Schönstein des Grundbuches Schönstein mit dem früheren Sokolheim in Schönstein wird dem Steirischen Heimatbund e.V. eingewiesen.

3. Der Steirische Heimatbund e.V. hat anlässlich der Übernahme der Liegenschaft EZ 237, KG Schönstein des Grundbuches Schönstein nachstehende Verbindlichkeiten des aufgelösten Vereines als nunmehriger Schuldner zu übernehmen, welche nicht aus den Vermögensbeständen des Vereines gedeckt werden konnten.

4. Das festgestellte Vermögen und allfällig nachträglich festgestellte Vermögenswerte aller Art werden zugunsten des Aufbaues in der Untersteiermark eingezogen.

5. Festgestelltes Vermögen:

Realität	RM	2.498.-
Inventar	"	1.-
Sonst. Schulden . . .	"	2.500.-

Der Stillhaltekommissar:

Marburg a/D., den 31. Dezember 1941.

Hruby — Gauschatzmeister

Anlagen!

Registratur (Akt)

FB 8

Ukinitveni komisar, 1941, s katerim je nemški okupator ukinil društvo šoštanjskega Sokola in na njegovo mesto postavil organizacijo Steirischer Heimatbund (ZAC).

Zaključek

Brez dvoma lahko rečemo, da je bil šoštanjski Sokol organizacija, ki je imela v domačem kraju pa tudi v širšem prostoru velik ugled. Članstvo v Sokolu je predstavljalo za vsakega posameznika in tudi za njihove družine veliko čast. Prav tako ni bila nobena redkost, da je bilo včlanjenih več članov ožje in širše družine. Čeprav so bili začetki skromni in prihodnost še dokaj nejasna, se je situacija leto za letom izboljševala kljub občasnim kriznim obdobjem. Kot lahko razberemo iz članka se šoštanjski Sokol ni ukvarjal samo s telovadno dejavnostjo, ampak je posegal tudi v kulturo, družabno življenje v takratnem Šoštanju in tudi politično dejavnost. Šoštanjski Sokol je predstavljal tudi temelj razvoja športnih panog in telesne kulture v Šoštanju. Že kmalu po koncu druge svetovne vojne se je preimenoval v TVD Partizan Šoštanj, pod katerega okrilje so spadala skorajda vsa športna društva in klubi. Večina teh tako ali drugače kontinuirano deluje še danes.

Izgradnja novega Sokolskega doma konec leta 1924 je nedvomno dala nov zagon za še bolj zavzeto delovanje društva, saj so lahko v njem nemoteno delovale vse sekcije in starostne kategorije, kar je bila v preteklih letih ena največjih težav, če ne kar največja. Zaradi prostorske stiske so se dejavnosti selile z ene lokacije na drugo, nikjer pa ni bilo mogoče dobiti stalne lokacije. Sokolski dom v Šoštanju, ki se je po drugi svetovni vojni preimenoval v Dom TVD Partizan Šoštanj, je tako postal prizorišče, na katerem so športne dejavnosti izvajala in jih še deloma izvajajo tako rekoč vsa športna društva na območju Šoštanja, telovadnica pa se uporablja tudi za rekreativne dejavnosti občanov. Lokalna skupnost se še kako zaveda pomena takšnega objekta, zato je Občina Šoštanj leta 2024, 100 let po njegovem uradnem odprtju, začela prenovo in energetsko sanacijo le-tega. Prenovljeni objekt bo nedvomno še naprej ostal priljubljena točka aktivnih in rekreativnih športnikov, hkrati pa tudi opominjal na pretekle čase, ko so šoštanjski Sokoli začeli utirati pot modernemu pojmovanju športa in telesne kulture nasploh.

Viri in literatura

- Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj).
- Arhiv Občine Šoštanj.
- *Jutro*, letnik 1930.
- *Nova Doba*, letniki 1908, 1919, 1921, 1924, 1931.
- *Domovina,* letnik 1898.
- *[Sedemdeset] 70 let: Delavsko prosvetno društvo Svoboda Šoštanj* (70 let DPD Šoštanj). Šoštanj: DPD „Svoboda“, 1989.
- Vošnjak, Josip. *Spomini*. Ljubljana: Slovenska matica, 1982.
- Zasebni arhiv Viktorja Kojca.
- Damijan Kljajič, Spomini na preteklo dobo, Velenje: Muzej Velenje, 2016.
- Vestnik sokolske župe v Celju, Celje 1921.
- Janko Orožen, Zgodovina celjskega sokola, Sokolsko društvo Celje matica,1940.
- Poročilo telovadnega društva »Celjski Sokol« za l. 1890, 1891, 1892.
- Šaleški Biografski Leksikon | Miloš Volk. Dostop: 30. 9. 2025.

Fotografije

- Zasebni arhiv Tanje Verboten.
- Zasebni arhiv Viktorja Kojca.
- Arhiv Muzeja Velenje (Arhiv TVD Partizan Šoštanj).
- Arhiv Občine Šoštanj.